

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ของลักษณะผู้เรียนกับสัตว์คั่นเคยและสัตว์ไม่คั่นเคยที่เป็นตัวเอกในนิทานกับความเข้าใจในการฟังของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. การฟัง
 - 1.1 ความหมาย
 - 1.2 ระดับของการฟัง
 - 1.3 ประเภทของการฟัง
 - 1.4 องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพในการฟัง
 - 1.5 ความสามารถในการฟังของเด็ก
 - 1.6 การวัดและการประเมินผลการฟัง

2. นิทานและการเล่านิทานสำหรับเด็ก
 - 2.1 ความต้องการพื้นฐานของเด็ก
 - 2.2 การเลือกนิทานสำหรับเด็ก
 - 2.3 วิธีการเล่านิทาน

3. ตัวละครในนิทาน
 - 3.1 ชนิดของตัวละคร
 - 3.2 หลักการสร้างตัวละคร
 - 3.3 ตัวเอกในนิทาน
 - 3.3.1 ลักษณะตัวเอกที่ดี
 - 3.3.2 ลักษณะตัวเอกกับการเรียนรู้

4. องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับระดับความสามารถของนักเรียน
 - 4.1 เพศ
 - 4.2 จำนวนชั่วโมงในการชมรายการโทรทัศน์
 - 4.3 ที่อยู่

1. การฟัง

ในบรรดาทักษะทั้งสี่ คือ การฟัง การพูด การอ่านและการเขียนนั้น ทักษะการฟังเป็นทักษะที่มีความสำคัญและมีบทบาทมากในการสื่อสารดังที่ อีเบล (Ebel, 1969) กล่าวว่า การสื่อสารในชีวิตประจำวันของคนเราใช้ทักษะในการฟังมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ แรนกิน (Rankin, 1982) และ ซิลเวอร์สโตน (Silverstone, 1968) พบว่า การติดต่อสื่อสารในชีวิตประจำวันใช้ทักษะในการฟังมากที่สุดถึงร้อยละ 45

การฟังและการได้ยินมีความแตกต่างกัน การได้ยินหมายถึงความสามารถที่ผู้ฟังรับรู้ และจำส่วนประกอบของเสียงและระบบโครงสร้างภาษา สามารถเห็นความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบเหล่านั้นในวลีหรือประโยค และเข้าใจความหมายของประโยคที่ได้อิน ส่วนการฟังเป็นความสามารถที่จะเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างประโยคที่พูดว่ามีหน้าที่ในการสื่อสารอย่างไร (H.G. Widdowson, 1976)

1.1 ความหมายของการฟัง

มีผู้ที่ให้ความหมายของการฟังไว้หลายท่าน เช่น ฮอลลิเดย์ (Halliday, 1978) ได้ให้ความหมายของการฟังว่า หมายถึง การฟังคำพูดหรือฟังเสียงซึ่งมีไ้มุ่งหมายเฉพาะความหมายอย่างเดียว

มาร์คัส (Marcus, 1977) ได้กล่าวถึงการฟังว่า การฟังคือกระบวนการซึ่งเสียงถูกเปลี่ยนให้เป็นสิ่งที่มีความหมายขึ้นในใจของผู้ฟัง

เดกิน (Dakin, 1973) ได้กล่าวว่า การฟังเป็นครึ่งหนึ่งของกระบวนการสื่อสาร เพราะสามารถทำให้ผู้รับเข้าใจเรื่องราวที่มีผู้ส่งมาได้

สุปราณี นฤतिकารณ์ (2521) และ ซิลเวอร์สโตน (Silverstone, 1968) ได้ให้ความหมายของการฟังและการได้ยินไว้สอดคล้องกันว่า การฟังเป็นขบวนการที่เกิดขึ้นเมื่อมีเสียงผ่านหูเราและจะเก็บสะสมเสียงที่ได้อินไว้ในสมองแล้วคิดตาม ทำให้เกิดความเข้าใจและการรับรู้ ส่วนการได้ยินเป็นขบวนการทางกายภาพเมื่อมีเสียงผ่านหูเราอาจจะรับรู้หรือไม่รับรู้ก็ได้

ริเวอร์ส และ เท็มเพอร์ลี (Rivers and Temperley, 1978) กล่าวถึงการฟังว่า การฟังเป็นกระบวนการร่วมกันระหว่างการรับรู้ (Perception) และความรู้ทางภาษา (Linguistic Knowledge) นอกจากนี้ยังมีผู้ที่บอกความหมายและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการฟังไว้หลายคน ดังนี้

แสตมเมอร์ (Stammer, 1977) ได้กล่าวถึงการฟังไว้ว่า มีส่วนประกอบอยู่ 3 ประการ คือ

- 1) การได้ยินเสียง (Hearing) เป็นการกระทำที่ไม่ตั้งใจ บางครั้งก็ไม่มี ความหมาย เช่น เสียงรถยนต์ เสียงคนคุยกัน เป็นต้น
- 2) การฟัง (Listening) เป็นการกระทำอย่างตั้งใจ สามารถจะจับ ความหมายของสิ่งที่ได้ฟังนั้นได้
- 3) การตีความ (Auding) เป็นการฟังเพื่อเข้าใจความหมาย ผู้ฟังต้องมีความรู้ หรือประสบการณ์เดิมมาช่วย จึงจะเข้าใจความหมาย

กรีน และ เพ็ทที (Greene and Petty, 1971) กล่าวถึงการฟังว่า การฟัง มีความหมายมากกว่าการได้ยิน การฟังต้องการความตั้งใจในการฟังเพื่อให้ได้ความหมาย และมีปฏิกริยาต่อสิ่งที่ฟังด้วยกระบวนการของการฟังมี 4 ขั้นตอน คือ

- 1) การได้ยิน (Hearing)
- 2) ความเข้าใจ (Understanding)
- 3) การประเมิน (Evaluating)
- 4) การมีปฏิกริยาโต้ตอบ (Responding)

เมื่อได้ยินคำหรือประโยค ผู้ฟังจะพยายามเข้าใจความหมายของข้อความนั้น ๆ ประเมินสิ่งที่ฟัง และมีปฏิกริยาโต้ตอบสิ่งที่ฟังด้วยการแสดงออกมาทางหน้า ท่าทาง หรือ คำพูด

ริเวอร์ส (Rivers, 1980) ได้ให้ความหมายของการฟังไว้ว่าการฟังเป็นทักษะ ที่สร้าง ความหมาย (Creative Skill) กล่าวคือเมื่อได้ยินเสียงผู้ฟังจะอาศัยคำ การ เรียงลำดับคำ และน้ำเสียงที่ได้ยินมาสร้าง ความหมาย การสร้าง ความหมายนั้น ขึ้นอยู่กับ องค์ประกอบ 3 ประการ คือ

- 1) ตัวชี้แนะทางภาษาศาสตร์ หมายถึงสิ่งที่ผู้ฟังได้ฟังผ่านหู ทั้งสำเนียง คำ และการจัดเรียงออกมาเป็นคำพูด ผู้ฟังไม่จำเป็นต้องฟังสิ่งที่ผู้พูดพูดออกมาทั้งหมด แต่ผู้ฟังจะสามารถสร้างข้อความที่ตามออกมาได้หมดจากคำพูดในตอนต้น
- 2) สถานการณ์ในการพูดที่มีผลต่อการรับฟังของผู้ฟัง คือ ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่ผู้ฟังได้ยิน สิ่งที่ได้ถูกนำมาพูด และสิ่งที่ผู้ฟังคาดว่าจะได้ยินต่อไป
- 3) ความเข้าใจข่าวสารของผู้ฟังซึ่งขึ้นอยู่กับความตั้งใจของผู้พูด ทักษะคิด และจุดมุ่งหมายของการพูด ผู้ฟังอาจยึดตัวชี้แนะทางเสียง (Sound Signal) ของผู้พูดนำมาตีความหมาย ซึ่งจะทำให้ความหมายของสิ่งที่ได้ยินแตกต่างกันไปตามสถานการณ์

สรุปได้ว่า การฟังมีความหมายมากกว่าการได้ยินโดยผู้ฟังจะต้องเข้าใจความหมายของสิ่งที่ได้ยิน และสามารถตีความได้ตรงกับที่ผู้พูดหรือผู้ส่งสารต้องการสื่อความหมาย ซึ่งต้องอาศัยสิ่งต่าง ๆ เช่น กริยาท่าทาง ทักษะคิด ประสบการณ์ต่าง ๆ ฯลฯ เป็นส่วนประกอบเพื่อให้เกิดความเข้าใจในสิ่งที่สื่อสารได้ตรงกัน

1.2 ระดับของการฟัง

ในการสอนให้เกิดทักษะในการฟังนั้น ความรู้เกี่ยวกับระดับของการฟังเป็นเรื่องสำคัญที่ครูผู้สอนจะต้องคำนึงถึง เพราะในการสอนแต่ละครั้งผู้สอนควรจะต้องจัดจุดมุ่งหมายของการสอนไว้ว่า ต้องการให้นักเรียนมีความสามารถในการฟังระดับใด เพื่อจะได้บรรลุจุดมุ่งหมายในการสอนที่ตั้งไว้ (Tutolo, 1977) ได้มีผู้แบ่งพฤติกรรมของการฟังไว้เป็นระดับแตกต่างกันไปดังนี้

แมคคีย์ (Mackey, 1965) แบ่งระดับของการฟังเป็น 2 ระดับ คือ

- 1) ระดับความจำได้ (Recognition Level) เป็นระดับที่ผู้ฟังสามารถแยกแยะเสียงที่เกี่ยวข้องกับการเน้นหนักในคำและระดับเสียงสูงต่ำในประโยค
- 2) ระดับความเข้าใจ (Comprehension Level) เป็นระดับที่ผู้ฟังสามารถรับรู้สิ่งที่สื่อความหมายของภาษานั้นได้ทันที สามารถเข้าใจข้อความที่ได้ยิน

ริเวอร์ส (Rivers, 1968) ได้แบ่งระดับของการฟังออกเป็น 2 ระดับ คือ

1) ระดับการจำ (Recognition) ประกอบด้วยการบ่งชี้คำหรือวลีที่แสดงถึงความเกี่ยวพันกันของโครงสร้าง ลำดับเหตุการณ์ ถ้อยคำที่เป็นเหตุเป็นผล และกลุ่มคำที่ซ้ำ ๆ กัน (Redundant) สำหรับนักเรียนที่ไม่คุ้นเคยกับการฟังภาษาต่างประเทศ จะสามารถฟังเข้าใจได้ก็ต่อเมื่อจำความหมายของคำต่าง ๆ ที่เรียนมาโดยอัตโนมัติแล้วจึงจะสามารถคาดเดาการเปล่งเสียงที่จะได้ยิน เป็นลำดับต่อไป

2) ระดับการเลือก (Selection) ในการติดต่อสื่อสาร ผู้ฟังจะเลือกส่วนที่แสดงให้เห็นจุดประสงค์ของผู้พูด หรือส่วนที่ตรงหรือสอดคล้องกับจุดประสงค์ของผู้ฟังเองโดยตอนแรกอาจจะฟังจากข้อความสั้น ๆ การที่จะหาข้อความได้ตรงตามที่ต้องการและตรงกับความเป็นจริง ผู้ฟังจะต้องมีความสามารถที่จะจดจำข้อความได้ทันที เพื่อที่จะนำไปเชื่อมโยงกับข้อความอื่น ๆ ซึ่งระดับนี้ ผู้เรียนจะต้องได้รับการฝึกฝนในการเลือกส่วนที่ต้องการ จากข้อความที่พูดโดยเจ้าของภาษาและมีความยาวพอสมควร

ทัทโทโล (Tutolo, 1977) ได้แบ่งระดับขั้นของการฟังไว้เป็น 3 ระดับ คือ

1) ระดับได้ยิน (Hearing) คือระดับที่ผู้ฟังได้ยินเสียง และสามารถบอกได้ว่าเสียงที่ได้ยินเป็นอย่างไร เช่น ดัง เบา ทึบ หรือ แหลม

2) ระดับจำแนกเสียง (Discrimination) คือระดับที่ผู้ฟังสามารถจำแนกเสียงที่ได้ยินว่า มีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

3) ระดับความเข้าใจ (Comprehension) แบ่งเป็น 3 ขั้น คือ
ขั้นที่ 1 ขั้นฟังคำ (Literal Comprehension) เป็นขั้นที่ผู้ฟังสามารถพูดเกี่ยวกับสิ่งที่ฟังได้

ขั้นที่ 2 ขั้นตีความหมาย (Interpretation) เมื่อผู้ฟังฟังข้อความหรือประโยคแล้วสามารถตีความหมายของข้อความหรือประโยคนั้นได้

ขั้นที่ 3 ขั้นวิเคราะห์ (Critical Listening) ผู้ฟังสามารถประเมินและตีความหมายของสิ่งที่ฟังได้

วาเล็ทท์ (Valette, 1972) ได้จำแนกพฤติกรรมของการฟังเป็น 5 ระดับ ดังนี้

1) การรับรู้ (Perception) ผู้ฟังสามารถสังเกตความแตกต่างของภาษาเกี่ยวกับเสียง คำ การเน้นหนัก และระดับเสียงขึ้นลงของข้อความได้

2) การจำ (Recognition) ในระดับนี้ ผู้ฟังเข้าใจความหมายของข้อความสั้น ๆ ที่ได้ยินได้

3) การรับความคิด (Reception) ระดับนี้ผู้ฟังสามารถเข้าใจสัญลักษณ์ทางไวยากรณ์ คำศัพท์ ประโยค บทความสั้นๆ ได้

4) ความเข้าใจ (Comprehension) ผู้ฟังสามารถเข้าใจคำอธิบาย คำตอบ รู้จักจับใจความของข้อความที่ได้ยิน แม้จะมีคำที่ไม่รู้ความหมายแทรกอยู่ และสามารถฟังข้อความที่พูดอย่างรวดเร็วได้

5) การวิเคราะห์ (Analysis) ผู้ฟังสามารถเข้าใจและแยกประเภทของข้อความที่ฟังได้ว่าเป็นภาษามาตรฐานหรือไม่ ตลอดจนเข้าใจอารมณ์ ความรู้สึก และความมุ่งหมายของผู้พูดจากน้ำหนักรูปคำที่เน้น และน้ำเสียง สามารถประเมินได้ว่าลักษณะของภาษาที่รับฟังอยู่นั้นเหมาะสมหรือไม่ในการสื่อสาร

1.3 ประเภทของการฟัง

เบิร์นส์ (Burns, 1971) ได้กล่าวถึงการฟัง 3 ประเภท คือ

1) การฟังอย่างนิยมชมชอบ (Appreciative) ผู้ฟังจะได้รับทั้งความสนุกสนาน เพลิดเพลิน และเกิดความรู้สึกไปตามเรื่องที่ฟัง

2) การฟังเพื่อเอาสาระสำคัญ (Informational) ผู้ฟังตั้งใจฟังเพื่อจดจำสิ่งที่ได้ฟังอย่างละเอียด สามารถตอบคำถาม ทำตามขั้นตอนของการอธิบายหรือคำสั่งลำดับเหตุการณ์ ของเรื่อง และจับใจความสำคัญได้

3) การฟังอย่างพินิจวิเคราะห์ (Critical) ผู้ฟังสามารถแยกแยะสิ่งที่ฟังได้ว่าอะไรเป็นข้อคิดเห็น อะไรเป็นข้อเท็จจริง และเข้าถึงความต้องการของผู้พูด

เคนเนดี (Kennedy, 1975) ได้จัดประเภทของการฟังไว้ 7 ประเภทคือ

1) การฟังทั่วไปในชีวิตประจำวัน (Simple Listening) เช่น การฟังการสนทนา การฟังทางโทรศัพท์

2) การฟังเพื่อจำแนกเสียง (Discriminative Listening) เช่น การฟังเสียงสัตว์ เสียงฆดฆยาน เสียงที่แสดงความรู้สึก

- 3) การฟังเพื่อเป็นการพักผ่อน (Listening for Relaxation) เช่น การฟังบทกลอน การฟังเรื่องราวและนิทานต่างๆ
- 4) การฟังเพื่อเอาสาระสำคัญ (Listening for Information) เช่น การฟังประกาศ การฟังความคิดเห็น และการฟังเพื่อตอบคำถาม
- 5) การฟังเพื่อเอาความคิด (Listening to Organize Ideas) เช่น การฟังการอภิปราย และการแสดงความคิดเห็นต่างๆ
- 6) การฟังอย่างพินิจพิเคราะห์ (Critical Listening)
- 7) การฟังเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ (Creative Listening) เช่น การฟังดนตรี และการแสดงต่างๆ

รองรัตน์ อิศรภักดี และ เทือก กุสุมา ณ อยุธยา นักการศึกษาไทยได้จัดประเภทการฟัง เป็น 4 ประเภท คือ

- 1) การฟังอย่างมิได้ให้ความสนใจมากนัก คือในระยะแรกไม่สนใจฟังแต่เมื่อมีตอนใดที่น่าสนใจ หรือถูกกระตุ้นเตือนให้ฟัง จึงหันมาสนใจฟัง
- 2) การฟังอย่างนิยมชมชอบ เป็นการฟังที่ผู้ฟังตั้งใจฟัง และมีมโนภาพไปตามเรื่องที่ฟัง เช่น การฟังละคร การฟังบทกลอน
- 3) การฟังอย่างสนใจ เป็นการฟังที่ผู้ฟังตั้งใจจดจำสิ่งที่ฟังอย่างละเอียด เพื่อที่จะทำตามในภายหลัง
- 4) การฟังอย่างสนใจและมีพินิจพิเคราะห์ เป็นการฟังเพื่อประเมินคุณค่าของเรื่องที่ได้ฟัง และคิดพิจารณาว่าสิ่งที่ผู้พูดนั้นผิดถูกอย่างไร

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ได้จัดประเภทการฟัง ซึ่งคล้ายๆกับที่กล่าวมาแล้ว เป็น 6 ประเภท ดังนี้

- 1) การฟังคำอธิบายและคำสั่ง เช่น การฟังคำอธิบายเกี่ยวกับบทเรียน การบรรยายลักษณะของสิ่งของ สถานที่ และทิศทาง รวมทั้งการฟังคำสั่งจากผู้อื่น
- 2) การฟังเพื่อส่งเสริมจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์
- 3) การฟังเพื่อรายงานต่อผู้อื่น
- 4) การฟังเพื่อการเรียนรู้
- 5) การฟังเพื่อวิเคราะห์
- 6) การฟังการสนทนา

1.4 องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพในการฟัง

การฟังให้เกิดผลดีย่อมมีองค์ประกอบหลายประการเข้ามาเกี่ยวข้อง มอร์ริส (Morris, 1964) กล่าวว่า "ผู้พูดดีย่อมทำให้การฟังดี" (The better the speaker, the better the listening is likely to be) และกล่าวย้ำต่อไปว่า "ถึงแม้ว่าผู้พูดดีจะทำให้การฟังดี แต่ความสามารถ และทักษะของผู้พูดก็ยังไม่สำคัญไปกว่าตัวผู้ฟังเองที่รู้ว่าจะฟังอย่างไร"

เพราะฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า องค์ประกอบที่สำคัญยิ่งต่อประสิทธิภาพในการฟัง คือ ผู้พูดและผู้ฟังที่มีประสิทธิภาพ ในด้านผู้พูดนอกจากจะมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่พูดอย่างดีแล้วยังต้องรู้จักปรับสีหน้า ท่าทาง และน้ำเสียงให้เหมาะกับเรื่องและผู้ฟังด้วย (ละเมียด อนุกุลเพชรเกษม, 2514)

ส่วนผู้ฟังที่จะได้ชื่อว่าเป็นผู้ฟังที่มีประสิทธิภาพนั้น จะต้องมีความสมบัติบางประการ ดังนี้

- 1) มีสมาธิ ถ้าไม่มีสมาธิก็จะทำให้เข้าใจเรื่องไม่ตลอดไม่ติดต่อกัน และอาจจะเลขว่อกความสำคัญบางตอนไป ถ้าสามารถฝึกให้มีสมาธิได้แล้วก็ทำความเข้าใจเรื่องที่ฟังได้ง่ายขึ้น
- 2) ต้องใช้ความคิดไปในขณะที่ฟังนั้นด้วย คือ ตีความหมายของข้อความที่ได้ยิน เมื่อตีความหมายได้ก็จะเข้าใจ และติดตามเรื่องในลำดับต่อไปได้
- 3) มีความจำดี เพราะการฟังไม่เหมือนการอ่าน ซึ่งอ่านย้อนทบทวนได้ถ้าต้องการ แต่การฟังอาจผ่านเลยไป (สุวรรณ เกรียงไกรเพ็ชร, 2517)

ทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา (2519) กล่าวถึงผู้ฟังที่ไม่มีประสิทธิภาพว่าเป็น เพราะมีความบกพร่องในการฟังหลายประการเป็นต้นว่า ไม่สามารถควบคุมความสนใจของตนได้มีอะไรมารบกวนเพียงเล็กน้อยก็ฟังไม่รู้เรื่องเสียแล้ว และในขณะที่ฟังก็คิดหลายเรื่องไปพร้อมกัน นอกจากนี้ยังฟังไม่ถูกวิธีอีกหลายอย่าง เช่น ไม่รับฟังความคิดเห็นของผู้พูด ไม่สนใจฟังเท่าที่ควรเพราะคิดว่าตนเองรู้แล้วสนใจแต่ท่าทาง การแต่งกายและบุคลิกของผู้พูด ฟังโดยเสแสร้งว่าตนเข้าใจในสิ่งที่ผู้พูดพูดให้ฟังเป็นอย่างดี เพื่อให้ผู้พูดพอใจและฟังด้วยดี สอ คือจดทุกคำพูดที่ฟัง

นอกจากนี้ ยังมีสิ่งที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพในการฟังอีกประการหนึ่ง คือ บรรยากาศในการฟัง ซึ่งรวมถึงสภาพการณ์ต่าง ๆ ในห้องที่ฟังด้วย เป็นต้นว่า การจัดที่นั่งฟัง แสงสว่าง เวลา ขนาดของห้อง และการออกแบบตกแต่งห้อง ถ้าสามารถควบคุม และจัดให้เหมาะสม จะช่วยให้ผู้ฟัง ฟังอย่างมีความสุข และได้รับประโยชน์จากการฟัง อย่างเต็มที่

1.5 ความสามารถในการฟังของเด็ก

ฮอลโลว (Hollow, 1955) ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความเข้าใจในการฟัง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 602 คน จาก 16 โรงเรียนพบว่า ความเข้าใจในการฟังของนักเรียนกับสติปัญญา และความสามารถทางวิชาการ มีความสัมพันธ์ กันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น .01 และเมื่อดูความสามารถในระหว่างเพศปรากฏ ว่าไม่แตกต่างกันพอที่จะเชื่อถือได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ถ้าดูคะแนนเฉลี่ยนักเรียนชาย มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่านักเรียนหญิงเพียงเล็กน้อย

คอน (Con, 1975) ได้ศึกษาระดับความเข้าใจในการฟังของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5, 6, 7 และ มัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 886 คน โดยใช้แบบทดสอบมาตรฐาน วัดความเข้าใจในการอ่าน แล้วคัดเด็กที่สอบอ่านได้คะแนนอยู่ในเกณฑ์เฉลี่ย จำนวน 240 คน ระดับชั้นละ 60 คน เป็นหญิง 30 คน ชาย 30 คน ทดสอบความเข้าใจในการฟัง ประเภทจับใจความสำคัญ บอกรายละเอียดบอกความหมายของคำศัพท์ และสรุปความ ผลการวิจัยปรากฏว่าคะแนนความเข้าใจในการฟังของนักเรียนชาย และนักเรียนหญิงต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญ โดยที่นักเรียนชายมีความเข้าใจในการฟังดีกว่านักเรียนหญิง และเมื่อ เปรียบเทียบความเข้าใจในการฟังของนักเรียนระหว่างระดับชั้น ปรากฏว่า ความเข้าใจ ในการฟังของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แตกต่างกันน้อย ส่วน ความเข้าใจในการฟังของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กับ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 แตก ต่างกันมาก และไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างความเข้าใจในการฟังของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

แฮนเดลแมน (Handelman, 1978) ได้ศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลของเสียงที่ตั้งรกรกวนขณะที่ฟังต่อความเข้าใจในการฟังของนักเรียนในชั้นประถมต้นพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ในห้องเรียนปกติไม่ตกอยู่ใต้อิทธิพลของเสียงนอกห้องเรียนที่ตั้งสอดแทรกเข้ามา และ

เสียงเหล่านั้นไม่มีผลต่อความเข้าใจของเด็ก

คดีจร ชั้นดีธรางกร (2518) ศึกษาพัฒนาการในการฟังและการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4, 5 และ 6 พบว่าความสามารถในการฟังของนักเรียนในทกระดับชั้นมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับความสามารถในการอ่าน และพัฒนาการในการฟังและการอ่านเพิ่มขึ้นไปตามระดับชั้น เด็กในระดับชั้นที่สูงกว่าจะมีความสามารถในการฟังและการอ่านสูงกว่า

1.6 การวัดและการประเมินผลการฟัง

การฟังเป็นทักษะที่วัดและประเมินผลได้เช่นเดียวกับทักษะอื่น ๆ วิธีการที่ใช้ เช่น การสังเกตเป็นหมู่และรายบุคคล การสัมภาษณ์ และการทดสอบ (กรมวิชาการ, 2521)

ฐะปะนีย์ นาครทรรพ (2515) ได้กล่าวถึงการวัดทักษะการฟังไว้ว่า อาจทำได้โดย

- 1) ให้นักเรียนฟังบทความหรือบทประพันธ์ซึ่งครูอ่านให้ฟัง แล้วตั้งคำถามให้ตอบแสดงความเข้าใจในเรื่อง
- 2) ให้ครูหรือใครคนหนึ่งพูดเรื่องราวที่นักเรียนมีประสบการณ์ พอที่จะเข้าใจแล้วครูตั้งคำถามให้ตอบแสดงว่าเข้าใจเรื่องทั้งหมด
- 3) ให้ฟังเสียงที่บันทึกไว้ เช่น งานเสียง หรือแถบบันทึกเสียง แต่ถ้าใช้วิธีนี้ ต้องดูให้แน่ว่า การบันทึกนั้นดี แจ่มชัดพอที่นักเรียนจะเข้าใจ

ในการวัดและประเมินผลการฟัง มีข้อควรคำนึงบางประการ ดังนี้

- 1) ถ้าเป็นการวัดโดยใช้ข้อทดสอบ ข้อทดสอบนั้นควรเป็นชนิดที่นักเรียนตอบเองได้ โดยไม่มีอิทธิพลของการเขียนและการอ่านเข้ามาเกี่ยวข้องเพราะจะกลายเป็นการวัดผลการเขียนและการอ่านไปด้วย ทำให้ผู้วัดไม่สามารถทราบได้ว่า ที่นักเรียนตอบผิดไปจากที่ควรจะเป็นนั้น เป็นเพราะจากทักษะการฟัง หรือการอ่าน การเขียนกันแน่ โดยเฉพาะในระดับประถมต้น ซึ่งเด็กยังอ่านไม่คล่อง ครูควรอ่านให้ฟังทั้งคำถามและตัวเลือก

แฮร์ริส (Harris, 1969) ได้กล่าวถึงการสร้างตัวเลือกของข้อทดสอบการฟังที่เหมาะสมกับเด็กที่ยังอ่านเขียนไม่คล่อง หรือผู้เริ่มเรียนว่า ควรใช้ภาพเป็นตัวเลือก และถ้าตัวเลือกเป็นภาษาเขียน ต้องพยายามทำให้ส่วนที่ต้องอ่านนั้นสั้น และใช้คำศัพท์หรือใช้ไวยากรณ์อย่างง่าย ๆ

2) เนื้อหาของเรื่องที่จะนำมาวัดทักษะการฟัง ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการสอน เช่น ถ้าต้องการจะวัดว่าหลังจากที่นักเรียนได้ฟังคำอธิบายเรื่องแล้ว และให้ฟังอีกครั้งหนึ่งจะเข้าใจเพียงใด ก็อาจใช้เนื้อหาเดิมได้ แต่ถ้าต้องการจะวัดว่า นักเรียนมีทักษะในการฟังเรื่องทั่ว ๆ ไปอย่างไร ก็ควรใช้เนื้อหาที่ไม่เคยได้ยิน ทั้งนี้ เพื่อที่จะวัดความสามารถในการฟัง ตามระดับความสามารถ ง่าย และขั้นเรียนจริง ๆ โดยที่นักเรียนไม่ได้มีความรู้ในเรื่องนั้น ๆ มาก่อนเพราะถ้านักเรียนเคยได้ยินได้ฟังเรื่องนั้น ๆ มาแล้ว อาจตอบได้ถูกต้องจากการจำมาโดยไม่ต้องฟังในครั้งนี้อีกเลย

3) คำศัพท์ที่นำมาใช้ในการสร้างข้อทดสอบ ควรเป็นคำศัพท์ที่มีความถี่สูง เหมาะกับระดับความสามารถของนักเรียน และใช้กันอยู่ในชีวิตประจำวัน

4) ถ้านักเรียนต้องฟังพร้อมกันเป็นกลุ่มใหญ่ ครูจะต้องดูให้แน่ใจว่า นักเรียนทุกคนได้ยินสิ่งที่อ่านหรือพูด

5) ถ้าต้องใช้ข้อสอบเดียวกันสำหรับนักเรียนหลายกลุ่ม จะต้องระวังไม่ให้ข้อสอบรั่วไหลไปถึงผู้ที่ยังไม่ได้สอบ

2. นิทานและการเล่านิทานสำหรับเด็ก

เด็กในระดับก่อนประถมศึกษาและระดับประถมศึกษานั้นโดยทั่วไปแล้ว จะชอบฟังนิทานมาก โดยจะสังเกตเห็นได้ว่าขณะที่เด็กฟังนิทานจะเป็นช่วงที่เด็กมีความสุข ความฝัน และจินตนาการของเขาจะติดตามคำเล่าไปตลอดเวลา ทุกคนจะคอยจ้องมองผู้เล่า และตั้งใจฟังเป็นอย่างดี เราจะทราบได้ว่านิทานสนุกหรือไม่ ก็ให้สังเกตจากกิริยาท่าทางของเด็กที่กำลังฟังอยู่ ดังนั้นนิทานจึงเป็นสื่อที่เร้าความสนใจของเด็กได้เป็นอย่างดี

เด็กมีความต้องการพื้นฐานอยู่ 7 ประการ ซึ่งความต้องการแต่ละด้านนั้นนิทานสามารถเข้ามามีบทบาทในการสนองต่อความต้องการของเด็กได้ทั้งสิ้น ดังนี้ (ประมุข กอปรสิริพันธ์, 2525; Arbutnot and Sutherland, 1972)

1) ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (The need physical well being) เด็กต้องการความอบอุ่นจากพ่อแม่ ความเอาใจใส่ ความมั่นคง ความปลอดภัย

ความสนุกสนานต่าง ๆ เด็กจึงชอบฟังบทกลอนกล่อมเด็ก และเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตในครอบครัวที่มีความสุข

2) ความต้องการรักและได้รับความรักจากผู้อื่น (The need to love and to be loved) เช่น รักพ่อแม่ ญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง สัตว์ สิ่งของและความต้องการความรักจากสิ่งเหล่านี้ด้วย นิทานที่แสดงถึงความรักที่มีต่อเด็ก ความรักของคนกับสัตว์ ความรักของสัตว์ด้วยกันจะเป็นเรื่อง que เด็กชอบ

3) ความต้องการแสดงความเป็นเจ้าของ (The need to belong) เด็กจะเกิดความภาคภูมิใจ เมื่อได้พูดถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เป็นของตนเอง เช่น เด็กมักจะพูดอวดด้วยความภาคภูมิใจว่า นี่พ่อของฉัน นี่แม่ของฉัน นี่โรงเรียนของฉัน นี่บ้านของฉัน นิทานที่มีเรื่องเกี่ยวกับครอบครัว และสิ่งเหล่านี้เด็กจะชอบมาก

4) ความต้องการความสำเร็จ (The need to achieve) ทำให้เด็กรู้สึกพอใจภาคภูมิใจ และมีกำลังใจที่จะทำสิ่งอื่นต่อไปในอนาคต เด็กจึงชอบเรื่องที่เกี่ยวข้องความสามารถกระทำที่ประสบความสำเร็จ วีรบุรุษ วีรสตรี

5) ความต้องการการเปลี่ยนแปลง (The need for change) เรื่องที่แปลก ๆ ใหม่ ๆ การผจญภัย เรื่องลึกลับ การเปลี่ยนแปลงของร่างกายก็เป็นสิ่งที่เด็กชอบ

6) ความอยากรู้อยากเห็น (The need to know) เด็กอยากรู้อยากเห็นในสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ รอบตัว ธรรมชาติต่าง ๆ และการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติ จึงสนใจเรื่อง que แสดงถึงปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ทวีปต่าง ๆ ประเทศต่าง ๆ ทะเล ทะเลทราย นิช ก้อนหิน ดวงดาว โลกใหม่ เครื่องบิน ยานอวกาศ ฯลฯ

7) ความต้องการความสวยงามความเป็นระเบียบ (The need for beauty and order) เด็กจึงชอบเรื่องราวที่เกี่ยวกับความงาม การปรับปรุงบุคลิก เรื่องที่มีคำบรรยายคล้องจอง หรือมีคำซ้ำ ๆ กัน

2.2 การเลือกนิทานสำหรับเด็ก

นิทานเป็นสิ่งที่มีความค่าและมีอิทธิพลต่อการกล่อมเกลาจิตใจ และทัศนคติของเด็ก การฟังเรื่องจากนิทานจะเป็นการสะท้อนให้เด็กได้ย้อนระลึกถึงเรื่องของตนเอง หรือการกระทำของตน อันก่อให้เกิดความดีงาม ซึ่งนำมาสู่ความชื่นใจและสบายใจของผู้อื่น และความไม่ดีซึ่งทำให้บุคคลที่เกี่ยวข้องด้วยเกิดความทุกข์ นิทานจึงเป็นอาหารที่เปรียบเทียบกับจูงใจให้คนได้คิดได้มองเห็นเหตุผลและได้เข้าใจสิ่งต่าง ๆ โดยไม่รู้ตัว

การสอนคุณธรรมหรือจริยธรรมผ่านทางนิทานเป็นวิธีการที่ผู้ใหญ่จะแทรกความคิดและค่านิยมอันดีงามเข้าไปสู่นิทานของเด็ก ในขณะที่เดียวกันเด็กเองก็จะดูดซึมเอาสิ่งเหล่านั้นไปโดยไม่รู้สึกตัวว่ากำลังถูกสอน ยิ่งถ้าเป็นนิทานที่สะท้อนให้เห็นถึงคุณ และโทษของการกระทำ โดยส่งผ่านตัวละครของเรื่องออกมาสู่เด็ก ก็จะช่วยให้เด็กรู้จักวิเคราะห์วิจารณ์ และเข้าใจประเด็นที่เขาควรจะได้รับและปฏิบัติตามได้อย่างดีที่สุด (กิตติยาวิ ญูเชื้อ, 2527)

การเล่านิทานจึงเป็นการถ่ายทอดเรื่องราวต่าง ๆ ให้แก่ชนรุ่นหลังเพื่อเป็นการสร้างแบบฉบับของความประพฤติ การปลูกฝังค่านิยม ความคิด ประสบการณ์ต่าง ๆ ให้แก่ผู้ฟัง

สมบูรณ์ อิงฆมานันท์ (2522) กล่าวว่า การเล่านิทานเป็นศิลปะเพื่อความบันเทิงที่มีราคาถูกที่สุด เป็นสิ่งที่ทุกคนสามารถหาความรู้ ฝึกฝนให้เกิดความชำนาญและถ่ายทอดกันต่อไป การเล่านิทานเป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่ง ที่แสดงออกถึงความรักและความเอาใจใส่ของผู้ใหญ่ที่มีต่อเด็ก การเล่านิทานให้เด็กฟังเสมอ ๆ จึงเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยสร้างความผูกพัน ทำให้เด็กมีความรู้สึกอบอุ่น ช่วยให้ครูหรือผู้ใหญ่ได้ทราบถึงความรู้สึกที่ซ่อนเร้นอยู่ในตัวของเด็ก จากการทำได้สนทนาซักถาม ช่วยปลูกฝังให้เด็กเป็นคนใจกว้างยอมรับความเป็นจริงในชีวิตประจำวัน และช่วยฝึกให้เด็กเป็นนักฟังที่ดี สามารถเก็บใจความตามเรื่องราวที่ฟังคนอื่นเล่าได้ตามควรแก่วัย (ฉวีวรรณ กินาวงศ์, 2526; ชุตินา ลัจจมานันท์, 2529)

การเล่านิทานเป็นศิลปะของการใช้ภาษาที่ดียิ่ง เพราะในการเล่านิทานนั้นผู้เล่าจะต้องมีความเข้าใจในหลักและวิธีการเล่าที่ดี จึงจะประสบความสำเร็จในการสอน ซึ่งจุดประสงค์อย่างหนึ่งของการเล่านิทานคือ การพัฒนาทักษะในการใช้ภาษาของนักเรียน ซึ่งรวมทั้งการฟังและการพูด เด็กจะต้องฝึกการจดจำความต่อเนื่องของเรื่อง ติดตามแนวความคิด การเรียนรู้คำใหม่และเสริมประสบการณ์ให้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ การเล่านิทานยังช่วยเสริมสร้างคุณลักษณะที่ดีแก่เด็กหลายประการ กล่าวคือ ช่วยกระตุ้นให้เด็ก ๆ เกิดจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ ช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางด้านอารมณ์ รู้จักควบคุมอารมณ์ตนเอง ช่วยส่งเสริมในด้านมนุษยสัมพันธ์ มีคุณธรรมศีลธรรม และมีเจตคติที่ดีและช่วยกระตุ้นให้เด็กมีความสนใจอยากอ่านหนังสือ (ฉวีวรรณ กินาวงศ์, 2526)

ในการเล่านิทานนั้น ผู้เล่าจะต้องแน่ใจว่าเรื่องที่เลือกมาเล่า นั้น เป็นเรื่องที่ผู้เล่ารู้สึกสนุกและชอบ และถ้าผู้เล่าเกิดความรู้สึกพึงใจ หรือสะท้อนใจในเรื่องใดแล้ว ย่อมเป็นเรื่องง่าย ที่จะถ่ายทอดให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกและอารมณ์ที่คล้ายคลึงตามไปด้วย ความรู้สึกสนุก ความประทับใจหรือความชอบมักจะมาจากการได้อ่านหรือได้ฟังมาเมื่อยังเป็นเด็ก อาจสนุกกับโครงเรื่อง ภาษาตัวละคร หรือบางครั้งก็สนุกกับการเล่า ซึ่งจะก่อให้เกิดผลดีต่อผู้ฟัง (Bauer, 1977; ชุตินา สัจจานันท์, 2529)

นอกจากจะเลือกเรื่องที่คุณเล่าชอบแล้ว สิ่งที่สำคัญไม่น้อยไปกว่ากันก็คือ ต้องเลือกเรื่องให้เหมาะสมกับความต้องการและความสนใจของผู้ฟังด้วย โดยพิจารณาว่ากลุ่มผู้ฟังเป็นใคร มีอายุ เพศ การศึกษา ประสบการณ์ ความสนใจ ภูมิหลังต่าง ๆ อย่างไร ถ้ากลุ่มผู้ฟังเป็นกลุ่มที่อยู่ในวัยเดียวกัน หรือใกล้เคียงกันทั้งหมดก็นับพิจารณาว่าอยู่ในวัยใดและวัยดังกล่าวสนใจในเรื่องใด สามารถเข้าใจเรื่องที่ยุ่งยากซับซ้อนได้หรือไม่ ขนาดความยาวเท่าใดจึงจะทำให้ผู้ฟังไม่รู้สึกเบื่อ (Baker & Greene, 1978; ชุตินา สัจจานันท์, 2529) เพราะเด็กในแต่ละช่วงอายุมีพัฒนาการ และความสนใจแตกต่างกัน ดังต่อไปนี้ (Whitehead, 1968; Wagner, 1971)

1) เด็กวัย 3-6 ขวบ

นิทานสำหรับเด็กกลุ่มนี้จะต้องสั้นและตรงจุด เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับสิ่งที่คุ้นเคย เช่น สัตว์ เด็ก ๆ บ้าน เครื่องจักร ผู้คน และของเล่น เรื่องเกี่ยวกับสัตว์ที่พูดได้ เรื่องขำขัน และเรื่องที่มีโครงเรื่องหรือคำพูดซ้ำ ๆ เช่น เรื่องลูกหมูสามตัว

2) เด็กวัย 6-10 ขวบ

เรื่องเกี่ยวกับสัตว์ นิทานเกี่ยวกับชีวิตเด็กในประเทศอื่น นิทานที่แสดงถึงผลตอบแทนจากการทำความดี การลงโทษคนที่ไม่ดีและเห็นแก่ตัวจะดึงดูดความสนใจเด็กในวัยนี้ได้ดี นอกจากนี้ เด็กในวัยนี้ยังชอบนิทานที่เกี่ยวกับการเดินทางในอวกาศ วิทยาศาสตร์ จินตภาพสำหรับเด็กและนิทานชาดก เด็กในวัย 9 ขวบ ส่วนใหญ่ชอบเรื่องลึกลับ ชีวิตประวัตินิทาน และการผจญภัยด้วย

3) เด็กวัย 11-14 ปี

เด็กวัยนี้ชอบฟังเรื่องเกี่ยวกับชีวิตจริง วีรบุรุษ และนิทานที่เกี่ยวกับความคิดคำนึงของบุคคล และยังคงต้องการฟังเรื่องเกี่ยวกับการผจญภัยด้วย

ยิ่งเด็กมีวัยสูงขึ้น นิทานที่เลือกมาเล่าก็จะต้องมีเนื้อหาเพิ่มขึ้น จำนวนตัวละครมากขึ้น และมีโครงเรื่องที่เข้มข้นขึ้น (ม.ล.จ้อย นันทวีชรินทร์, 2523)

ในการเลือกนิทานเพื่อนำมาเล่านั้นมีหลักการเลือกพอจะสรุปได้เป็น 2 ประการ คือ เรื่องและนิทานที่เหมาะสมสำหรับเด็ก กับเรื่องและนิทานที่ไม่เหมาะสมสำหรับเด็ก (ม.ล.จ้อย นันทิวชิรินทร์, 2523)

2.2.1 เรื่องและนิทานที่เหมาะสมสำหรับเด็ก ควรมีลักษณะ ดังนี้

2.2.1.1 มีความเคลื่อนไหวอยู่ในเรื่อง โดยเฉพาะเรื่องที่จะเล่า ให้เด็ก ๆ ฟังควรจะมีคำกริยาซึ่งจะตอบคำถามว่า ใครทำอะไรได้มากที่สุดเด็กทุกคน อยากรู้ว่าเมื่อเกิดเรื่องขึ้นเช่นนี้แล้ว นิทานจะดำเนินต่อไปอย่างไร ตอนจบจะเป็นอย่างไร

2.2.1.2 มีเนื้อเรื่องเร้าใจ ทำให้เกิดความตื่นเต้น อยากรู้อีกไปจนจบ การผูกเรื่องแนบเนียนและมีปมย่อยที่จะนำออกนอกเรื่องได้น้อยที่สุด เพราะผู้ฟังไม่มีโอกาสจะทบทวนว่าต้นเรื่องเดิมเป็นอย่างไร ควรเลือกเรื่องที่จบในตัวเอง ถ้าจะเลือกนิทานที่เป็นชุด โดยมีตัวเอกชุดเดียวกันกระทำเรื่องราวต่าง ๆ เช่น ศรีธัญชัย หรือเรื่องราวจากวรรณคดี เช่น รามเกียรติ์ อิเหนา พระอภัยมณี ก็ควรเลือกเรื่องและตอนที่จบในตัวเองแต่ละครั้งที่เล่า

2.2.1.3 พรรณาโวหารและภาพพจน์ มีส่วนช่วยให้จินตนาการนำฟังแต่ต้องคำนึงถึงอายุของผู้ฟังด้วย เด็กเล็กชอบเข้าใจพรรณนาโวหารได้ยากและไม่ค่อยมีความอดทนที่จะฟังตลอด ยิ่งถ้าสำนวนพรรณนาโวหารนั้นประกอบด้วยถ้อยคำที่เด็กไม่รู้จักหรือเข้าใจแล้วเด็กจะเกิดความเบื่อหน่าย

2.2.1.4 คำซ้ำ ข้อความซ้ำ ๆ และคล้องจองกัน เป็นสิ่งที่ทำให้เด็กรู้สึกประทับใจ เช่น นิทานเรื่องยายกะตาดปลุกกล้วยปลุกงาให้หลานเฝ้า เรื่องขมแม่บังจี้ เรื่องยายแก่กลืนแมลงวัน หนูถูกแมวกัดหางขาด ยายแก่กับเจ้าหมูดื้อ กับเรื่องประเภทกระต่ายตื่นตูม เป็นต้น

2.2.1.5 ปฏิภาณไหวพริบของตัวละคร การสนทนาโต้ตอบซึ่งแสดงถึงสติปัญญาอันเฉลียวแหลมของตัวละคร เช่น เรื่องศรีธัญชัย ซาดกเรื่องพระมโหสถ นิทานตุ๊กติเรื่องฮ้อดย่า เรื่องเณรน้อยเจ้าปัญญาของญี่ปุ่น เรื่องเหล่านี้เล่าจบเฉพาะเรื่องเฉพาะตอนแต่ละตอนก็พอ เด็กจะประทับใจในความสามารถของตัวละครเหล่านั้น

2.2.1.6 ความรู้สึกสะเทือนใจ เช่น รัก เกลียด โกรธซึ่งผู้แต่งนิทานเขียนไว้ ทำให้จินตนาการยิ่งขึ้นคนที่ฟังนิทานก็เช่นเดียวกับคนอ่านหนังสือที่ไม่ชอบเรื่องเรียบ ๆ จืด ๆ ไม่มีอะไร นิทานที่เล่าควรมิตอนที่ตื่นเต้น เศร้าโศกแทรกลงไป เช่น นิทานเรื่องปลาบู่ทอง โสนน้อยเรือนงาม หรือเรื่องนกไนติงเกลของแอนเดอร์สัน เจ้าชายผู้มีความสุขของออสการ์ ไวลด์ เป็นต้น สองเรื่องนี้สำนวนพรรณนาโวหารไพเราะน่าฟังมาก

2.2.1.7 เรื่องผี ควรเลือกเรื่องที่ไม่น่ากลัวเกินไป เพราะจะทำให้เด็กหวาดผวาวงเวียนเสีย อาจเป็นเรื่องคนพบผีโดยไม่รู้ลึกละอะไร และพูดคุยโต้ตอบกันได้ ผีที่กลัวผีด้วยกันเอง ผีน้อยที่น่ารักหลอกใครไม่มีใครกลัว เป็นต้น นิทานผีนางเรื่องถ้าผู้เล่ามีความสามารถ โดยค่อย ๆ สร้างบรรยากาศมาเรื่อย ๆ ก็สามารถทำให้ผู้ฟังตื่นเต้นได้ โดยเรื่องที่ไม่น่ากลัวนัก เช่น เรื่องคอยจนกว่ามารตินจะกลับมา (Wait, till Martin Come) หรือเรื่องแขนทองคำ เป็นต้น

2.2.1.8 เรื่องเกี่ยวกับเด็ก สัตว์เล็กที่ใช้ไหวพริบสามารถเอาชนะสัตว์ใหญ่ที่เกรงหรือช่วยป้องกันตนเองให้พ้นอันตราย โดยอาศัยเล่ห์เหลี่ยม ปฏิภาณ ความสามารถ และร่วมมือร่วมใจกันระหว่างเพื่อน ๆ เช่น เรื่องสวิมมี (Swimmy) ที่ปลาเล็กรวมกันว่ายน้ำทำเป็นรูปปลาใหญ่ออกเที่ยวชมทะเลกว้างได้โดยปราศจากอันตราย เรื่องบีบเดี่ยวตายเจ็ด แพะสามตัว เรื่องยักษ์คางยวน และอื่น ๆ

2.2.1.9 นิทานสภานิตและนิทานอีสป เลือกมาแล้วสิ้น ๆ โดยไม่ต้องสรุป "นิทานเรื่องนี้สอนให้รู้ว่า..." ซึ่งกลายเป็นเรื่องเทศนาสั่งสอนไป

2.2.1.10 เรื่องขำขัน เรื่องที่เกี่ยวกับความน่ารักของสัตว์ ความโง่งของคน ความโลภของคน เช่น เรื่องเจ้าลิงจอร์จผู้ช่างอยากรู้อยากเห็นทุกสิ่งทุกอย่าง เรื่องเกี่ยวกับเจ้าหมีบีคนฉลาดแห่งเมืองโกแธม เรื่องเนยแข็งของสาวผู้ชอบสร้างวิมานในอากาศ เจ้าแมงกะพรุนคือ และอีกหลายเรื่อง

2.2.1.11 ตำนานนิทานพื้นเมือง นิทานที่กล่าวถึงที่มาหรือต้นกำเนิดของสิ่งต่างๆ และนิทานอธิบายเหตุ เช่น ทำไมน้ำทะเลจึงเค็ม ทำไมเปิดจิ้งจอกก้าบ ๆ และเรื่องพระราชานู นิทานพื้นเมืองมีลักษณะที่ดำเนินเรื่องตรงไปตรงมาและรวดเร็วตัวละครมีความเคลื่อนไหวอยู่เสมอ ยูลาลิ สไตน์เมิร์ท รอส (Ross, 1963) ผู้เชี่ยวชาญด้านการเล่านิทานได้แนะนำว่า นักเล่านิทานหัดใหม่ควรจะต้องเลือกเล่าตำนานหรือนิทานพื้นเมืองซึ่งนับว่าง่ายเพราะมีบทสนทนาสั้น ๆ ดำเนินเรื่องรวดเร็วมีความเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา ถ้าในขณะที่กำลังเลือกหา นิทานพื้นเมืองว่าจะเล่าเรื่องอะไรดี ให้ทดลองนำนิทานมาอ่านซ้ำ ๆ ออกเสียงด้วยยั้งดี เพื่อจะได้ทราบว่าจะเด่นที่ควรเน้นอยู่ที่ใด ควรเล่านิทานพื้นเมืองที่ได้รับการเขียนขึ้นใหม่ หรือเล่าใหม่โดยผู้เขียนที่มีความสามารถ ใช้ถ้อยคำภาษาในการเล่าได้เป็นอย่างดี และควรรวมนิทานพื้นเมืองของนานาประเทศไว้ในข่ายพิจารณาคัดเลือกด้วย เด็กวัย 7-10 ปี ชอบนิทานประเภทนี้มาก ได้แก่เรื่องแจ๊คกับต้นถั่ว เลื้อยใหม่ ของพระราชานู เจ้าหญิงนิทรา เจ้าหญิงกับเมล็ดถั่ว ท้าวคุณกับดอกนางอ้ว ตำนานวัดข้างล้อม และนิทานเรื่องเกี่ยวกับนางฟ้า เทวดาต่าง ๆ สามารถนำมาเล่าให้เด็กกลุ่มนี้ฟังได้ดี

2.2.1.12 เทพนิยาย ทั้งเทพนิยายกรีก เทพนิยายนานาชาติแถบ สวีเดน เดนมาร์ก ฟินแลนด์ นิทานเวตาลของอินเดีย มีเรื่องราวตื่นเต้นเร้าใจ ผจญภัย เด็กวัย 10 ปีขึ้นไป นอกจากยังคงชอบนิทานพื้นเมืองแล้ว ยังชอบเทพนิยายเหล่านี้อีกมาก โดยเฉพาะเกี่ยวกับตัวละครเด่นที่รู้จักกันดี เช่น เฮอร์คิวลีส เจสันและขนแกะทองคำ เรื่องของกามเทพกับไซซี เรื่องเกี่ยวกับยมเทพ ลิริยเทพ เป็นต้น

2.2.2 เรื่องและนิทานที่ไม่เหมาะสมสำหรับเด็ก คือเรื่องที่มีลักษณะอย่างใด อย่างหนึ่งใน 4 ประการต่อไปนี้

2.2.2.1 เรื่องที่มีการเทศนาสั่งสอนมากเกินไป

2.2.2.2 เรื่องที่ดำเนินเรื่องอืดอาด ยืดยาว วกวน มีรายละเอียด

ปลีกย่อยมาก

2.2.2.3 เรื่องที่สยดสยองของพองขน ฆ่าทำร้ายกัน เรื่องที่กล่าวถึงความทารุณที่เกิดขึ้น หรือก่อกวนกับสัตว์และเด็ก

2.2.2.4 เรื่องที่มีเนื้อหาไม่เหมาะสมที่จะเล่าในที่ชุมนุมชน เพราะทำให้เกิดความขยะแขยง เรื่องที่ไม่สุภาพ เช่น เรื่องศรีธนญชัยบางตอน

2.3 วิธีการเล่านิทาน

การเล่านิทานให้ได้ดีนั้นเป็นเรื่องยากพอสมควร ผู้เล่าจะต้องมีเทคนิคในการเล่าเป็นอย่างมาก เพื่อที่จะทำให้เด็กสนใจได้ ตลอดเวลาครูผู้เล่าต้องมีศิลปะในการเล่าอย่างยอดเยี่ยมนอกจากนี้ ยังจะต้องให้ความรัก ความอดทน ความใกล้ชิดสนิทสนมกับเด็กอีกด้วย บุคลิกภาพ และท่าทางของครูก็เป็นสิ่งสำคัญยิ่งอีกประการหนึ่ง และก่อนที่จะเล่านิทานให้เด็กฟังทุกครั้ง ครูจะต้องมีการเตรียมการล่วงหน้า เพื่อให้การเล่านิทานประสบความสำเร็จตามจุดประสงค์ที่วางไว้ โดยควรคำนึงในการปฏิบัติดังนี้ (สุขุม เฉลยทรัพย์, 2529)

2.3.1 การเลือกเรื่อง จะต้องเลือกเฟ้นเรื่องที่จะเล่าเป็นอย่างดี คือควรเป็นเรื่องที่มีคุณค่าควรแก่การเล่าเป็นเรื่องที่สนุกสนานมีคติเตือนใจ เป็นเรื่องที่เหมาะสมกับวัย ความรู้ความสามารถของผู้ฟัง ไม่ซับซ้อนจนเกินไปและระยะเวลาที่ใช้เล่าต้องให้พอเหมาะกับระยะเวลาความสนใจของเด็กแต่ละวัย

2.3.2 การเตรียมตัวก่อนเล่านิทาน สำหรับผู้ที่เริ่มหัดเล่านิทานใหม่ ๆ การเตรียมตัวเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญมากผู้เล่าจะต้องรู้จักคุ้นเคยกับเรื่องที่จะเล่าเสียก่อน เช่น อ่านเรื่องนั้นโดยตลอด แล้วพิจารณาว่าจะเล่าให้เหมือนกับฉบับเดิมทุกอย่าง หรือจะ

เรียบเรียงคำพูดเสียใหม่โดยไม่ให้เสียเค้าโครงเรื่องเดิม จะตัดข้อความปลีกย่อยตอนใด
ทิ้งบ้าง และควรรักษาส่วนดีไว้ด้วยแล้วเขียนลงเป็นข้อ ๆ เพื่อให้เรื่องดำเนินไป
เป็นตามลำดับ ไม่สับสน และกันลิม ควรบันทึกข้อความหรือสำนวนที่ดี ๆ ไว้ หากความรู้ที่
เกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ เพิ่มเติม เช่น ความรู้เกี่ยวกับตัวละคร ขนบธรรมเนียมประเพณี สภาพ
แวดล้อมอื่น ๆ จัดหาอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จะใช้ประกอบการเล่า เพื่อให้การเล่าน่าสนใจ
และสนุกสนาน เช่น ภาพหรือหุ่นประกอบ สำหรับผู้เล่าใหม่ก่อนจะเล่าจริง ควรจะทดลอง
เล่าเรื่องนั้นให้ขึ้นใจและแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ

2.3.3 วิธีการเล่า เริ่มด้วยการจัดผู้ฟังให้นั่งให้เรียบร้อย และผู้ฟังทุกคน
เห็นผู้เล่าได้อย่างทั่วถึง ผู้เล่าจะต้องใช้เสียงให้ดังพอที่จะได้ยินทั่วถึงกัน ออกเสียงชัดเจน
จังหวะการพูดพอเหมาะ ไม่เร็วหรือช้าจนเกินไป นำเสียงให้เหมาะกับตัวละครในเรื่อง
อาจใช้ท่าทางประกอบบ้างให้พองามตามธรรมชาติ จะต้องทำให้สนุกไปตามเนื้อเรื่องด้วย
เลือกเฟ้นถ้อยคำหรือสำนวนให้เหมาะกับระดับของผู้ฟัง ขณะเล่านิทานทำให้สบาย และ
มองที่ผู้ฟัง และควรคำนึงถึงระยะเวลาให้พอเหมาะกับความสนใจของผู้ฟังด้วย

อนึ่ง ในการเล่านิทานนั้น แม้นมาล ชวลิต (2500) ได้แนะนำไว้ว่า หาก
เล่าด้วยเสียงธรรมชาติของผู้เล่าเองก็ดี แต่ทั้งนี้ควรให้ถ้อยคำชัดเจน ไม่จำเป็นต้องคัด
เสียงให้แปลกออกไป เป็นต้นว่า เวลาผู้ชายพูดต้องใช้เสียงหนึ่ง ผู้หญิงพูดต้องใช้เสียง
หนึ่ง หรือทำเสียงเบ็ด โกะ ผ่นตก ฟ้าร้องประกอบไปด้วย แต่ก็มิได้หมายความว่าไม่ควร
ทำเสียงต่าง ๆ ถ้าหากว่าการกระทำเสียงเหล่านั้นเป็นไปเอง กล่าวคือ ผู้เล่ามีพรสวรรค์
อันอาจช่วยให้การกระทำเสียงเหล่านั้นเป็นไปอย่างแนบเนียน ปรากฏจากการเก๋เกินแล้ว
นิทานก็จะสนุกขึ้น เท่าที่สังเกตดูเด็กๆ ส่วนใหญ่ชอบให้ผู้เล่าทำเสียงแปลก ๆ ซึ่งสอดคล้อง
กับงานวิจัยของ จิราภรณ์ สีหวงค์ (2522) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับความสนใจของเด็กในวัย
10 - 15 ปีในการรับฟังรายการวิทยุที่จัดขึ้นเพื่อเด็ก พบว่ารูปแบบรายการวิทยุที่เด็กสนใจ
นั้น ถ้าการเล่านิทานในรายการเป็นการเล่าโดยบุคคลเดียว แต่มีการตัดเสียงประกอบ
เด็กจะให้ความสนใจมาก แต่หากผู้ใดทำไม่ได้ก็ไม่ควรทำ เพราะจะทำให้เกิดการเก๋เกิน
(แม้นมาล ชวลิต, 2500)

ในการเล่านิทานจะต้องเลือกวิธีเล่าให้เหมาะสมกับผู้ฟังตามอายุและความรู้ ซึ่ง
มีอยู่ 2 วิธี คือ (กิตติยาวดี บุญชู, 2527)

1) เล่าปากเปล่า ถ้าผู้เล่าเป็นผู้มีพรสวรรค์ในการบรรยายสิ่งต่าง ๆ
ด้วยน้ำเสียง สีหน้าและท่าทาง ให้เด็ก ๆ สนใจติดตามได้ตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง รู้จักใช้

คำพูดที่จะเข้าใจเด็กก็ให้เกิดความสนุกสนานและตื่นเต้นไปตามท้องเรื่อง มีอารมณ์ขันเข้าใจความรู้สึก และความต้องการของเด็กเป็นอย่างดี การเล่านิทานนั้นก็สามารภให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินแก่เด็ก ๆ ได้อย่างเต็มที่ไม่รู้เบื่อ โดยไม่ต้องอาศัยวัสดุอุปกรณ์ใด ๆ

2) เล่าโดยมีเครื่องประกอบ การเล่านิทานโดยมีเครื่องประกอบจะช่วยให้การเล่านิทานมีชีวิตชีวา น่าสนใจยิ่งขึ้น และที่สำคัญที่สุดคือ เครื่องประกอบทั้งหลาย จะช่วยให้จินตนาการของเด็กซึ่งเคยเป็นแต่ภาพเลื่อน ๆ กลับเด่นชัดขึ้น เครื่องประกอบ การเล่านิทานมีอยู่หลายชนิด ดังนี้ (ฉวีวรรณ กินวงศ์, 2526; กิติยา หนูชื่อ, 2527)

ก. หนังสือภาพนิทาน หนังสือนิทานต่าง ๆ สำหรับเด็กในระยะหลัง ๆ นี้ ปรากฏออกมาสู่ท้องตลาดมากขึ้นเรื่อย ๆ การเล่านิทานโดยใช้หนังสือประกอบด้วยการให้เด็กดูภาพจากหนังสือแล้วครูก็เล่าบรรยายไปตามท้องเรื่องอาจเพิ่มเกร็ดเล็ก ๆ น้อย ๆ ได้ตามความเหมาะสม เพื่อให้เหมาะกับสภาพ สถานการณ์และความสนใจของเด็ก วิธีการนี้เป็นวิธีการที่นิยมมานานแล้ว เพราะสะดวกแก่การเก็บรักษาและหยิบมาใช้ได้ตลอดเวลา ทั้งเด็กก็ยังมาอ่านเองได้เมื่อเขาสนใจและสามารถเป็นการจูงใจให้เด็กรักการอ่านมากขึ้น

ข. รูปภาพ ภาพที่ตัดมาจากหนังสือหรือวาดบนกระดาษแข็งแล้วระบายสีตัดเป็นตัว ด้านหลังติดกระดาษทรายใช้คู่กับกระดาษผ้าสำลี ครูควรฝึกวิธีใช้ให้ดี เพราะถ้าหากใช้ไม่คล่องแล้วจะรบกวนสมาธิของนักเรียน ครูอาจใช้กระดาษแม่เหล็กแทนกระดาษผ้าสำลีก็ได้ สำหรับติดรูปภาพประกอบเรื่องที่มีแม่เหล็กติดไว้ด้านหลังเพื่อให้สามารถติดภาพบนกระดาษได้ กระดาษแม่เหล็กใช้ประโยชน์ได้ดี เพราะครูสามารถเคลื่อนไหวภาพไปมาได้ดี ติดได้คล่องแคล่วไม่ต้องกลัวหลุด

ค. กระดาษขอล็อค จะช่วยให้ครูสามารถเล่านิทานได้อย่างสนุกสนาน ในกรณีที่ครูมีความสามารถในการวาดการ์ตูนง่าย ๆ เช่น รูปคน รูปสัตว์ต่าง ๆ รูปผลไม้ ขณะที่ครูเล่านิทานก็จะวาดภาพประกอบบนกระดาษจะทำให้เด็กสนใจยิ่งขึ้น

ง. หุ่น ปัจจุบันครูในโรงเรียนประถมศึกษาและโรงเรียนอนุบาลศึกษานิยมการเล่านิทานโดยใช้หุ่นมากขึ้น และเด็กก็ชอบเพราะได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน ซึ่งเด็กจะได้เห็นตัวละครตามท้องเรื่อง บางครั้งเด็กอาจจะจินตนาการตามไม่ทันขณะที่ครูเล่านิทาน แต่เมื่อครูเชิดหุ่นประกอบจะทำให้เข้าใจและสนใจมากยิ่งขึ้น

หุ่นที่ครูสามารถนำมาใช้ในการเล่านิทานนั้นมีหลายชนิดด้วยกัน คือ หุ่นนิ้วมือ หุ่นถุงกระดาษสวมมือ หุ่นกระบอก หุ่นเสียบไม้ หุ่นหนังตะลุง และหุ่นชัก เป็นต้น

จ. อุปกรณ์ดนตรี อุปกรณ์ดนตรีอาจนำมาใช้ประกอบการนิทานได้ และช่วยให้นิทานที่เล่ามีชีวิตชีวาไปอีกแบบหนึ่งทั้งยังเปิดโอกาสให้เด็กได้มีการแสดงออก เช่น เมื่อเล่าเรื่องฝน ก็ทำเสียงดนตรีให้เป็นเสียงน้ำฝนหยดทีละหยดจนกระทั่งตกชุก และให้เด็กทำ

ทำหลบฝนแล้วมีเสียงฟ้าร้องและฟ้าผ่าแทรกเข้ามา เด็ก ๆ จะสนุกสนานมาก เครื่องดนตรีไม่จำเป็นต้องเป็นชนิดที่มีราคาแพง เพียงแต่เหล็กรูปสามเหลี่ยมมีเชือกแขวนและมีเหล็กตีก็อาจจัดเป็นส่วนประกอบของนิทานได้ หรือถ้ามีหีบเพลงปาก หรือเมโลเดียน เมื่อเล่าไปก็มีดนตรีสลับ ทำให้นิทานที่เล่าสนุกยิ่งขึ้น แม้กระทั่งกลองหรือฉิ่งก็อาจนำมาประกอบการเล่านิทานได้อย่างสนุกสนานเช่นเดียวกัน ยิ่งกว่านั้น วัสดุใดที่พอจะสร้างเสียงต่าง ๆ ได้เป็นต้นว่า กระบอกไม้ไผ่ กระป๋องนมใส่ทรายเล็กน้อย ผ่าขวดตีให้แบนร้อยลวดไว้ ก็นำมาสร้างเสียงต่าง ๆ ประกอบการเล่าได้ด้วย และแม้แต่การปรบมือก็อาจกระทำได้

ฉ. การแสดง การแสดงของเด็ก ๆ เอง อาจจะช่วยให้นิทานมีชีวิตจิตใจไปอีกรูปแบบหนึ่ง เช่น ให้เด็ก ๆ สมมติเป็นตัวละครออกมาทำท่าประกอบการบรรยาย แต่ก่อนจะจัดกิจกรรมนี้เด็ก ๆ ควรจะได้ทราบเรื่องของนิทานตั้งแต่ต้นจนจบเสียก่อน เพื่อตัวละครที่รับบทบาท จะได้แสดงท่าทางได้และผู้ก็เข้าใจเรื่องได้ แม้ว่าผู้แสดงท่าประกอบจะแสดงได้ไม่ตรงกับคำบรรยายนัก เพราะผู้เข้าใจเรื่องแล้วและติดตามได้ นิทานแบบนี้จะให้ความสนุกสนานแก่เด็ก ๆ ได้ในด้านการได้เห็นการแสดงจริงของเพื่อน ๆ และเป็น การเปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงออก โดยให้ผลัดกันออกมาแสดงท่าทางประกอบเป็นตอน ๆ การเล่านิทานด้วยการแสดงนี้ อาจให้เด็กแบ่งกันเป็นกลุ่ม และผลัดกันออกมาเล่าประกอบการแสดงได้ หากจะมีการเจรจาโต้ตอบเด็ก ๆ เขาก็จะปรึกษาและวางแผนร่วมกันในกลุ่ม เป็นการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์พร้อม ๆ กับการเข้าใจและการใช้ภาษาไปด้วยในตัว

ซ. เทปและเครื่องบันทึกเสียง ครูอาจเปิดเทปเสียงนิทานให้ฟังก็ได้ ปัจจุบันนี้ก็มีผู้ผลิตเทปนิทานสำหรับเด็กเป็นจำนวนมาก การเปิดเทปนิทานให้เด็กฟังก็เพื่อจะเปลี่ยนบรรยากาศ ครูอาจจะอัดเสียงเพลง เสียงสัตว์ร้อง ดนตรีประกอบการเล่าก็ได้ นอกจากนี้ ครูอาจจะอัดเสียงการเล่านิทานของเด็กแล้วเปิดให้ฟังหลังจากการเล่าก็ได้

ซ. เครื่องฉายสไลด์และฟิล์มสตริป ขณะนี้เป็นที่นิยมกันมาก ในเมืองไทยมีสไลด์และฟิล์มสตริปนิทานแพร่หลายมากขึ้น ซึ่งครูสามารถนำมาใช้เป็นสื่อการสอนในการเล่านิทานได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังมีสไลด์ชุดแสดงเรื่องราวต่าง ๆ ซึ่งอาจนำมาใช้ประกอบการเล่านิทานได้ ก็จะช่วยให้เด็กสนใจยิ่งขึ้น

ณ. ภาพยนตร์การ์ตูน นิทานที่เล่าโดยการถ่ายเป็นภาพยนตร์ ก็ให้ อรรถรสแก่ผู้ดูได้มากเหมือนกัน เพราะนอกจากจะได้เห็นตัวละครแต่ละตัวแสดงบทบาทไปตามท้องเรื่องแล้ว ยังได้เห็นฉากประกอบที่สวยงาม มีเสียงเพลงและเสียงประกอบต่าง ๆ ที่เร้าใจให้สนใจยิ่งขึ้น ตัวละครแต่ละตัวก็เป็นภาพวาดการ์ตูนซึ่งเด็ก ๆ ก็ชอบอยู่แล้ว ภาพยนตร์การ์ตูนเป็นการเล่านิทานที่เก็บไว้ได้นาน แม้จะยากแก่การสร้างและสิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย แต่ก็คุ้มค่าแก่การลงทุน

ในการเล่านิทานสำหรับเด็กนั้นมีช่วงเวลาที่เหมาะสมที่จะใช้เล่านิทานให้เด็กฟัง ดังนี้

1) เวลาเข้าก่อนโรงเรียนเข้า เป็นช่วงที่เด็กมาโรงเรียนแล้วถ้าครูล่า นิทานให้ฟัง และเล่าเป็นประจำจะทำให้เด็กรักโรงเรียน อยากมาโรงเรียนแต่เช้าเพื่อ มาฟังนิทาน

2) เวลาเย็นตอนโรงเรียนเลิก เป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมอีกช่วงหนึ่ง คือ ก่อนที่เด็กจะกลับบ้าน หรือคอยผู้ปกครองมารับนั้นเป็นช่วงเวลาที่ทั้งเด็กและครูว่าง จึงใช้ เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ครูก็อาจจะเล่านิทานให้เด็กฟังก็ได้ซึ่งอาจเป็นนิทานสั้น ๆ ที่จบ เรื่องได้เลยเป็นเรื่อง ๆ ไป หรืออาจเป็นนิทานยาว ๆ แต่จบเป็นตอน ๆ ก็ได้

3) ช่วงเวลาที่เด็กไม่สนใจในบทเรียน ในการเรียนการสอนในระดับ อนุบาลศึกษา และชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 ช่วงความสนใจของเด็กสั้นมากประมาณ 10-15 นาทีเท่านั้น ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4 ประมาณ 20-30 นาที และสำหรับเด็กชั้นประถม ศึกษปีที่ 5-6 ประมาณ 25-35 นาที เมื่อเป็นเช่นนี้หากครูยังสอนเนื้อหาต่อไปอีกก็คงจะ ไม่ได้ผล เพราะสมองของเด็กไม่สามารถจะรับอีกได้แล้ว ครูจำเป็นต้องหาวิธีการเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดของเด็กโดยการเล่านิทานประกอบสักระยะหนึ่ง เมื่อสังเกตเห็นว่า เด็กได้รับความสนุกสนาน มีความรู้สึกสดชื่นแล้วครูก็สอนเนื้อหาวิชาต่อไป วิธีการนี้จะช่วย ให้เด็กไม่เบื่อที่จะเรียน มีความกระตือรือร้นและสนใจเรียนต่อไป (ฉวีวรรณ กินาวางค์, 2526)

3. ตัวละคร

ตัวละคร หมายถึง ตัวการที่จะแสดงพฤติกรรมให้เกิดขึ้นตามเค้าโครงเรื่อง และสาระแนวคิดที่ผู้เขียนวางไว้ อีกทั้งยังเป็นตัวแสดงบทบาทโลดแล่นไปตามท้องเรื่อง ทั้ง พฤติกรรมที่แสดงอารมณ์ทุกข์ สุข เศร้าโศก ไปตามบทบาทที่กำหนดไว้ และเป็นผู้ที่รับผล จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามโครงเรื่องนั้น (บันลือ พฤษวัน, 2521; หทัย ดันหยง, 2525)

3.1 ชนิดของตัวละคร

ตัวละครที่นิยมใช้ในหนังสือเด็กนั้น ฉัตรชัย ศุกระกาญจน์ (2523) ได้สรุปไว้ ดังนี้

3.1.1 บุคคล หมายถึง คนจริง และคนสมมติ คนจริงอาจหมายถึงบุคคล

ในประวัติศาสตร์ เช่น พระมหากษัตริย์ วีรบุรุษ เป็นต้น คนสมมุติอาจหมายถึง บุคคล
ใดก็ได้ในจินตนาการของผู้ประพันธ์

3.1.2 สัตว์ หมายถึง สัตว์จริง และสัตว์สมมติ สัตว์จริง ได้แก่ สัตว์ที่พบ
เห็นในชีวิตประจำวัน เช่น สุนัข ม้า ช้าง และหนู เป็นต้น ส่วนสัตว์สมมติ สัตว์ในเรื่องที่
ผู้ประพันธ์ผูกขึ้นจากจินตนาการ เช่น ครุฑ ม้ามังกร เป็นต้น

3.1.3 อมนุษย์ หมายถึงตัวละครที่ไม่ใช่คน อาจหมายถึง เทวดา นางฟ้า
ยักษ์ และภูติผีต่าง ๆ

3.1.4 ธรรมชาติ ได้แก่ นิช สสาร พลังงานรวมทั้งสิ่งที่อยู่นอกโลก เช่น
ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ และดาว เป็นต้น

3.1.5 ผลผลิตจากวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสังคม ได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ
ถังขยะ ไฟฟ้า และตู้ไปรษณีย์ เป็นต้น

3.1.6 อาหาร ได้แก่อาหารทุกชนิด ทุกรสชาติ

3.1.7 นามธรรม ได้แก่ ธรรมะ อธรรม จิต และวิญญาณ เป็นต้น

ส่วน หทัย ดันหยง (2525) ได้สรุปรวมแบ่งตัวละครออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ
ก็คือ

ก. สิ่งมีชีวิต เช่น คน สัตว์ ต้นไม้ ซึ่งจะต้องกำหนดรายละเอียดลงไป
ไปตามลักษณะภูมิประเทศ ธรรมชาติแวดล้อม ฐานะ เพศ เผ่าพันธุ์ เชื้อชาติ เป็นต้น

ข. สิ่งที่ไม่มีชีวิต ได้แก่ วัตถุ สิ่งของ ซึ่งผู้เขียนสร้างบทบาทสมมุติขึ้น
เสมือนว่ามีชีวิต

ค. สิ่งที่เป็นนามธรรม เช่น สัจจะ คุณความดี ความรัก ซึ่งผู้เขียนสร้าง
บทบาทสมมุติขึ้นเช่นกัน

3.2 หลักการสร้างตัวละคร

ไม่ว่าตัวละครจะเป็นประเภทใดก็ต้องยึดหลักในการสร้าง ซึ่ง บันลือ นฤกษ์วัน
(2521) ได้สรุปหลักในการสร้างตัวละครในวรรณกรรมสำหรับเด็กและผู้ใหญ่ ดังนี้

ก. ความสมจริง หมายถึง ความเป็นไปตามสภาพอันควรจะเป็นของตัว
ละครแต่ละตัว การจะสร้างตัวละครให้สมจริงได้ ผู้ประพันธ์จำเป็นต้องรู้ว่าสิ่งที่เป็นจริง
หรือของจริงนั้นมีคุณสมบัติอย่างไร มีพฤติกรรมอย่างไร จึงถือว่าเป็นความจริงอันเป็นไปได้
ผู้แต่งที่เข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ จะใช้ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์เป็น

แนวทางในการสร้างตัวละครขึ้นมา ด้วยเหตุนี้ตัวละครที่ลักษณะจิตใจ จึงมีความคิด ความต้องการของมนุษย์อย่างแท้จริง ตัวละครที่น่าสนใจ จึงเป็นบุคคลที่ก่อให้เกิดความเข้าใจ ในธรรมชาติจิตใจของมนุษย์ ให้ความคิดที่เป็นส่วนรวมของจิตใจมนุษย์ทั่วไป ผู้แต่งต้องสร้างตัวละครให้มีลักษณะเป็นมนุษย์โดยธรรมชาติ กล่าวคือ เป็นคนที่ผู้อ่านรู้สึกสัมผัสได้

ข. ความสม่ำเสมอของนิสัยตัวละคร การสร้างนิสัยตัวละคร ผู้ประพันธ์ต้องรักษาความสม่ำเสมอแห่งนิสัยใจคอไว้ให้ตลอด เมื่อสร้างนิสัยอย่างใดแล้ว ก็ให้คงนิสัยนั้นเอาไว้ช้านาน ๆ การเปลี่ยนแปลงนิสัยจะต้องเป็นไปอย่างสมเหตุสมผล คือ ตัวละครนั้นจะต้องมีประสบการณ์ผ่านพบเรื่องต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงนิสัยบุคลิกภาพ มิใช่ผู้แต่งจะเปลี่ยนตามใจชอบของตน ตัวละครจึงมีทั้งที่เป็นประเภทสถิตและประเภทพลวัต ซึ่งเปลี่ยนแปลงได้โดยประเภทพลวัต ตัวละครจะต้องมีเหตุการณ์ที่มีเหตุผลเพียงพอที่จะเปลี่ยนแปลง

Huck และ Kuhn (1976) ได้สรุปว่าตัวละครที่ดี ควรมีลักษณะดังนี้

- 1) ควรจะเหมือนมีชีวิตจริง และเป็นสิ่งที่เป็นไปได้จริง ๆ
- 2) ควรแสดงและพูดให้เหมาะสมกับอายุ วัฒนธรรมและการศึกษาของเขา
- 3) ควรมีการเปลี่ยนแปลง คือ ควรจะมีการเติบโตและมีการเปลี่ยนแปลงต่อสายตาของผู้อื่น

3.3 ตัวเอกในนิทาน

ตัวละครในหนังสือสำหรับเด็กนั้นประกอบด้วย ตัวเอกและตัวประกอบโดยตัวเอกจะมีบทบาทเด่นอยู่เพียงตัวเดียว ส่วนตัวประกอบนั้นมีบทบาทสัมพันธ์เด่นชัด และช่วยเสริมบทบาทให้กับตัวเอกในเรื่องเท่านั้น (หทัย ต้นหยง, 2525; บันลือ พฤกษ์วัน, 2521)

3.3.1 ตัวเอกที่ดีควรมีลักษณะ ดังนี้

3.3.1.1 แสดงบทบาทพอที่เด็กจะลอกเลียนแบบได้ หรือไม่มีวัยใกล้เคียงกับเด็ก โดยเฉพาะเด็กเล็กเมื่ออ่านแล้วมักอยากเป็นตัวละคร ทั้งนี้เพราะเด็กมักยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง (บันลือ พฤกษ์วัน, 2521)

3.3.1.2 ควรมีการพัฒนาบุคลิกลักษณะ และนิสัยไปในทางที่ดีขึ้นเรื่อย ๆ มีพฤติกรรมที่ให้คุณค่าแก่เด็ก (รัถพร ชังธาดา, 2531)

3.3.1.3 จะต้องเป็นผู้ที่ยอมรับปัญหา และหาทางแก้ไขด้วยการเลือกวิธีการที่ถูกต้องและเหมาะสม ใช้สติปัญญาในการแก้ไขปัญหานั้น ๆ (ทวีรัสมิ ษานาคม, 2525)

3.3.2 ลักษณะตัวเอกกับการเรียนรู้

ตัวเอกในเรื่อง นอกจากจะมีความสำคัญในฐานะองค์ประกอบของเรื่องแล้วยังช่วยชัดเจนสิ่งที่เด็กต้องการได้ กล่าวคือ ถ้าเด็กได้อ่านเรื่องที่ตัวเอกขาดความรักเช่นเดียวกับตน แล้วเด็กในเรื่องได้รับความสมปรารถนาในตอนท้าย เด็กก็จะพลอยมีความสุขไปด้วย (รัฐจวน อินทรกำแหง, 2517) นอกจากนี้ เด็กยังใช้ตัวเอกเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ถึงกฎเกณฑ์ ทัศนคติต่าง ๆ ที่มีอยู่ในโลกนี้ เพื่อพัฒนาคลิกรูปและเพิ่มวุฒิภาวะให้แก่ตัวเอง (Jones and Buttky, 1970) เด็กมักจะเปรียบเทียบเอาตนเองเป็นตัวเอกของเรื่องที่ย่าน เพื่อที่จะได้มีความรู้สึกและเข้าใจในเรื่องได้ดีขึ้น (บันลือ นฤกษ์วัน, 2521; Leng, 1965) จากประโยชน์ของตัวละครที่มีต่อเด็กเหล่านี้ ได้มีผู้วิจัยศึกษาเกี่ยวข้องกับตัวละครที่มีผลต่อการเรียนรู้ไว้ ดังนี้

พริ้มเพรา นิตรมร (2526) ได้ศึกษาผลการใช้นั่งรูปภาพที่มีตัวละครเป็นสัตว์กับหนังสือภาพที่มีตัวละครเป็นคนต่อคุณธรรมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของผู้อ่านที่เป็นนักเรียน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มอายุ 3 - 5 ปี และกลุ่มอายุ 6 - 8 ปี ผลการวิจัยพบว่า คะแนนคุณธรรมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ จากการอ่านหนังสือภาพที่มีตัวละครเป็นคนกับที่เป็นสัตว์ของผู้อ่านภายในแต่ละกลุ่มอายุไม่แตกต่างกัน แต่คะแนนของระหว่างผู้อ่านกลุ่มอายุ 3 - 5 ปีกับกลุ่มอายุ 6 - 8 ปี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และพบว่าไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบของตัวละครกับกลุ่มอายุของผู้อ่าน

เพชฌุ สังข์น้อย (2527) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลการเรียนรู้และความคงทนในการจำจากหนังสือการ์ตูนที่ดำเนินเรื่องโดยตัวเอกที่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ชอบแตกต่างกัน โดยแบ่งตัวเอกออกเป็น 3 แบบ คือ ชอบมากที่สุด ชอบปานกลาง และชอบน้อยที่สุด ผลการวิจัยปรากฏว่า ผลการเรียนรู้ ความคงทนในการจำของนักเรียน ที่เรียนจากหนังสือการ์ตูนที่ดำเนินเรื่องโดยตัวเอกที่นักเรียนชอบมากที่สุดจะสูงกว่านักเรียนที่เรียนจากหนังสือการ์ตูนที่ดำเนินเรื่องโดยตัวเอกที่นักเรียนชอบปานกลาง และชอบน้อยที่สุด และผลการเรียนรู้ของนักเรียนเพศชายและนักเรียนเพศหญิง ที่เรียนจากหนังสือการ์ตูนที่ดำเนินเรื่องโดยตัวเอกตัวเดียวกันไม่แตกต่างกัน

วิเชียร วงษ์ชมภ (2528) ได้เปรียบเทียบผลการเรียนรู้วิชาโดยใช้หนังสือการ์ตูนที่มีตัวเดินเรื่องที่นักเรียนรู้จักและไม่รู้จัก ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า ผลการเรียนรู้แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

4. องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับระดับความสามารถของผู้เรียน

องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับระดับความสามารถของผู้เรียนนั้น มีหลายด้านด้วยกัน โดยเฉพาะด้านสติปัญญา และด้านลักษณะของผู้เรียนก็เป็นองค์ประกอบที่สำคัญเช่นเดียวกัน ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้คัดเลือกมาจากงานวิจัยต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งยืนยันว่า องค์ประกอบเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยส่วนรวมของนักเรียน ดังนี้

4.1 เพศ

จากการวิจัยของจรรยา กุอดม (2524) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ตามการประเมินของครู ตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร จำนวน 6 โรงเรียน โดยเป็นนักเรียนชาย 235 คน และเป็นนักเรียนหญิง 190 คน เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลคือแบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ ผลการวิจัยปรากฏว่า ความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เฉลี่ยทวิภาคที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นอกจากนี้ยังพบว่านักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อพิจารณาจากมัชฌิมเลขคณิตแล้ว นักเรียนหญิงมีค่ามัชฌิมเลขคณิตสูงกว่านักเรียนชาย

คลาก (Clark, 1961) ได้ศึกษาถึงความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างเพศ โดยควบคุมในเรื่องอายุจริงและอายุสมองเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเกรด 3, 4 และ 8 โดยการสุ่มตัวอย่างจากนักเรียนชั้นละ 150 คน ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนหญิงมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในเรื่องการใช้ภาษาและการสะกดตัวสูงกว่านักเรียนชาย

พาสเลย์ (Parsley, 1963) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาต่าง ๆ ของนักเรียน และได้เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างเพศด้วย จากการศึกษาพบว่า นักเรียนหญิงเก่งกว่านักเรียนชายในเรื่องการอ่าน และการสะกดตัว

4.2 จำนวนชั่วโมงในการชมรายการโทรทัศน์

วิศิษฐ์ อ่อนมิตร (2526) ได้ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมทางครอบครัวกับสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างการใช้สื่อสารมวลชนในครอบครัวกับสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนในวิชาคณิตศาสตร์ เท่ากับ .57 มีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01 แสดงว่า สื่อมวลชนในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียน กล่าวคือ นักเรียนที่อยู่ในครอบครัวที่มีสื่อมวลชนที่เป็น โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์และวิทยุ จะมีผลการเรียนวิชาคณิตศาสตร์สูงกว่านักเรียนที่มีสื่อมวลชนน้อยหรือไม่มีเลย นอกจากนี้ อารุง จันทวานิชและวิลเลียม พี พลเลอร์ กับ คอสเตอร์ (Coster) ได้ทำการวิจัยพบว่า สื่อมวลชนอันได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อความแตกต่างของสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนอยู่ในระดับสูง

ในประเทศอังกฤษ ได้ยอมรับกันว่าในปัจจุบันโทรทัศน์มีบทบาทช่วยเพิ่มพูนความรู้ และทักษะทางการศึกษาแก่เด็กเป็นอย่างมาก ในปี 1974 ได้มีการศึกษาการใช้รายการโทรทัศน์ที่ออกอากาศโดยศูนย์บริการของโรงเรียน พบว่าร้อยละ 84 ของโรงเรียนประถม และร้อยละ 64 ของโรงเรียนมัธยม ใช้รายการโทรทัศน์ดังกล่าวประกอบกิจกรรมการสอนในห้องเรียน (Howe 1977) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยในยุคหลัง ๆ พบว่า อัตราความมากน้อยในการดูโทรทัศน์มีความสัมพันธ์กับเชาวน์ปัญญาหรือสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษาน้อยมาก แต่ก็มีงานวิจัยที่ปรากฏว่าการดูโทรทัศน์มากมีความสัมพันธ์ทางบวกกับเชาวน์ปัญญาและสัมฤทธิ์ผลที่ต่ำ (Stein and Friedrich, 1975 ; Lyle & Hoffman, 1972) และ แชรรม (Schramm, 1961) ได้ศึกษาพบว่า การใช้เวลาในการชมโทรทัศน์ของเด็กอายุ 6 ขวบ จนถึงเกรด 6 ซึ่งเป็นวัยที่กำลังย่างเข้าสู่วัยรุ่น อยู่ระหว่าง 2 ถึง 2 ชั่วโมงครึ่งต่อวัน เด็กระหว่างเกรด 5 ถึง 6 จะชมประมาณวันละ 3 ชั่วโมง ในขณะที่ปฏิพันธ์ กระแสอินทร์ (2509) พบว่า เด็กวัยรุ่นไทยใช้เวลาในการชมโทรทัศน์ถึงสัปดาห์ละ 13 ชั่วโมง 40.8 วินาที เด็กที่อายุระหว่าง 10 ถึง 21 ปี ชมโทรทัศน์วันละไม่ต่ำกว่า 3 ชั่วโมง โดยเฉพาะวันหยุดและวันสุดสัปดาห์

และจากงานวิจัยบางเรื่องพบว่าจำนวนชั่วโมงที่ใช้ในการดูโทรทัศน์มีความสัมพันธ์กับความรู้ความเข้าใจ การยอมรับและสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน (Glenn, 1964) เพราะจำนวนชั่วโมงที่ใช้ในการชมโทรทัศน์จะต้องถูกแบ่งมาจากกิจกรรมอื่น ๆ (BaLogh, 1959)

4.3. ที่อยู่

สมาลี สังข์ศรี (2520) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับสภาพแวดล้อมทางบ้านของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตการศึกษา 6 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนในอำเภอเมืองและอำเภออื่นของจังหวัดที่ถูกสุ่มให้เป็นตัวแทนของเขตการศึกษา 6 จำนวน 223 คน ผลการวิจัยปรากฏว่า คะแนนสภาพแวดล้อมทางบ้านโดยทั่ว ๆ ไปของทั้งนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์สูง และนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำต่างอยู่ในเกณฑ์สูง นักเรียนที่มีสภาพแวดล้อมทางบ้านต่างกัน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่ต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนไม่มีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางบ้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วิลเลียม พี. ฟูลเลอร์ และอาร์ง จันทวานิช (2519) ได้ทำการวิจัยเรื่องประสิทธิภาพของโรงเรียนประถมศึกษา : องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2516 จากโรงเรียนทุกประเภทและทุกภูมิภาคทั่วประเทศทั้งหมดจำนวน 23,555 คน เพื่อศึกษาข้อมูลองค์ประกอบคุณลักษณะของนักเรียน คุณภาพของโรงเรียนและบิดา มารดา หรือผู้ปกครองนักเรียนดังกล่าวส่วนหนึ่งจำนวน 1,753 คน ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างย่อยเพื่อศึกษาองค์ประกอบภูมิหลังทางเศรษฐกิจและสังคมของนักเรียน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสรุปได้ว่า ขนาดของโรงเรียน ภูมิหลังทางเศรษฐกิจและสังคมของนักเรียน (อาชีพของบิดา) การศึกษาก่อนภาคบังคับและการเรียนซ้ำชั้นของนักเรียน สภาพที่ตั้งของบ้าน ภาษาไทยกลางที่ใช้พูดที่บ้าน ความคิดของครูต่อความสามารถของนักเรียน เป็นตัวแปรสำคัญที่มีผลต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน รองลงไปได้แก่กลุ่มตัวแปรที่เกี่ยวกับสื่อความรู้ อันได้แก่ หนังสือพิมพ์และโทรทัศน์ ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ในทางลบกับสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนได้แก่ สถิติการขาดเรียนของนักเรียน ระยะทางจากบ้านถึงโรงเรียน และอายุของนักเรียน สำหรับตัวแปรที่ไม่มีความสำคัญมากนักต่อการอธิบายสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนได้แก่ อัตราส่วนนักเรียนต่อครู พื้นที่ต่อนักเรียน คุณวุฒิครู ระยะเวลาการศึกษาสามัญของครู และ

การมีหนังสือแบบเรียน เป็นต้น

จากเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับความเข้าใจในการฟังของนักเรียนนั้นมีหลายประการด้วยกัน เช่น ตัวของผู้ฟัง ได้แก่ มีสมาธิ รู้จักใช้ความคิด มีความจำดี (สุวรรณ เกรียงไกรพันธ์, 2527) รวมทั้งบรรยากาศในการฟัง เวลา การจัดที่นั่งฟัง การควบคุมความสนใจของผู้ฟัง และการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น (ทองต่อ กล้วยไม้ ณ อุษยา, 2519) นอกจากนี้ยังมีสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการฟังที่สำคัญ คือ ลักษณะของผู้เรียน ซึ่งได้แก่ เพศ ที่อยู่ จำนวนชั่วโมงในการชมรายการโทรทัศน์ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาทักษะภาษาไทย รวมทั้งการสร้างเรื่อง การเลือกตัวละคร การใช้คำศัพท์ ภาษาและไวยากรณ์ ที่เหมาะสม

สำหรับเรื่องราวต่าง ๆ ที่จะนำมาเล่าให้นักเรียนฟังนั้น ต้องเป็นเรื่องที่เหมาะสมกับความต้องการและความสนใจของผู้ฟัง โดยพิจารณาว่ากลุ่มผู้ฟังเป็นใคร มีอายุ เพศ การศึกษา ประสบการณ์ และภูมิหลังต่าง ๆ เป็นอย่างไร (ชติมา สัจจามันท์, 2529) ในการเล่าเรื่องราวต่าง ๆ รวมทั้งนิทานนั้น ตัวละครก็ถือได้ว่าเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้เกิดความเข้าใจในการฟังที่สูงขึ้น เพราะตัวเอกในนิทาน ไม่ว่าจะเป็น สัตว์ สิ่งของ หรือ สิ่งที่ผู้เขียนสมมุติขึ้นก็ตาม ล้วนเป็นองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับความเข้าใจในการฟังของนักเรียนเช่นเดียวกัน